DIFFICULTIES IN TRANSLATION – RENDERING THE ONOMATOPOEIA INTO ANOTHER LANGUAGE

Roxana Corina Sfetea, Prof., PhD and Cristina Veronica Andreescu, Assist. Prof., PhD,
"Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: This paper focuses on the difficulties of translating onomatopoeias into another language, specifically from Romanian into English. In order to translate onomatopoeias it is necessary first of all to define this lexical unit and to specify its status. The theoretical framework on which the translation of onomatopoeias is based is taken from the works of J. P. Vinay and J. Darbelnet and the subsequent refinements made by Professor Teodora Cristea. Finally, this paper provides examples of translations of onomatopoeias using the indirect procedure of equivalence.

Key words: onomatopoeia, linguistic sign, translation, equivalence.

Problemele ridicate de traducerea dintr-o limbă într-alta sunt vechi, însă în cazul traducerii onomatopeelor, prima problemă este legată chiar de statutul acestora, şi anume ce sunt onomatopeele? În limbile română şi engleză, onomatopeele au fost tratate fie ca un sub-tip de interjec⇔ie, în special în gramatici, fie ca un tip de simbolism fonetic, în special în lucrările de lingvistic| ∏i pragmatic|.

Astfel, în gramaticile limbii române, onomatopeea a fost considerată un tip de interjecţie: "Limba român| contemporan|" (I. Iordan, 1956), "Gramatica limbii române" (1963), "Sinteze de limba român|" (Th. Hristea, 1981), "Gramatica de baz| a limbii române" (I. Coteanu, 1982), "Gramatica pentru to⇔i" (M. Avram, 1997). În studiul "Interjec⇔ia ∏i onomatopeea în limba român|" (1971), Constantin Dominte este singurul care a afirmt că interjec⇔ia ∏i onomatopeea, în ciuda faptului că au fost tratate împreun| sub denumirea comun| de >interjec⇔ii=, trebuie considerate unit|⇔i distincte ∏i le-a definit separat pe baza criteriului referentului, deoarece acestea sunt distincte nu numai prin natur| ∏i origine, ci ∏i din punct de vedere extralingvistic ∏i diacronic. Mai mult, sub aspect semiotic, interjecţiile şi onomatopeele sunt semne lingvistice motivate absolut, diferite din punctul de vedere al referentului ∏i al motivării.

În gramaticile limbii engleze scrise de autori români, cum ar fi de exemplu Leon Leviţchi ("Gramatica limbii engleze", 1958; "Limba engleză contemporană", 1970), onomatopeea este considerată un tip de interjec⇔ie, pe baza defini⇔iei "*interjec⇔iile exprim|* - *f|r|* a le denumi - *sentimente, manifest|ri de voin⇔|* ale vorbitorului sau *imit|ri de sunete ∏i zgomote din lumea înconjur|toare*" ("Gramatica limbii engleze", 1962:123). Pe baza clasificării din punctul de vedere al conţinutului, onomatopeea este una dintre cele trei categorii de interjec⇔ii, respectiv o interjecţie care exprimă o imitare, celelalte două categorii fiind interjec⇔iile care exprim| emo⇔ii şi cele care exprim| voin⇔a sau sunt imperative.

În mod surprinzător, gramaticile limbii engleze scrise de autori englezi nu fac practic nicio referire la interjec⇔iile ∏i onomatopeele din limba engleză. În lucrarea "Advanced

BDD-V620 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:17 UTC)

English Language" (1997:76) Sarah Thorne pomeneşte onomatopeea în capitolul de retoric| şi o defineşte ca fiind "*termenul folosit când sunetele unui cuvânt se leag/ direct de sensul s/u.*"

Considerate un tip de cuvinte expresive, onomatopeele sunt tratate pe larg de Otto Jespersen în lucrarea "Language - Its Nature, Development and Origin" (1959:396-411), în capitolul "Sound Symbolism". "Onomatopeele propriu-zise" sau "cuvintele ecou" sunt incluse printre cuvintele cu simbolism fonetic, fiind cuvinte care realizează o "*imitare direct/ a sunetelor*". Această imitare este afectată de incapacitatea organelor de vorbire de a reproduce perfect toate sunetele nearticulate, ceea ce face ca selectarea complexului sonor s| fie relativ accidental|. În consecinţă, sunetul scos de cocoş este exprimat diferit în limbi diferite: *cock-a-doodle-doo* (englez|), *kykeliky* (danez|), *kukeliku* (suedez|), *kikeriki* (german|), *coquelico* (francez|) şi *cucurigu* în română.

Indiferent cum şi de cine au fost tratate onomatopeele în română şi în engleză, întotdeauna le-a fost recunoscută capacitatea de a imita fonetic sunete ∏i zgomote din natur|, precum şi poziţia semiotică diferită, în sensul că, în mod similar interjecţiilor, onomatopeele sunt semne lingvistice motivate.

În lucrarea "Onomatopeea şi simbolismul fonetic" (2005:76) am definit onomatopeea după cum urmează: "*onomatopeea este un morfem invariabil, cu form/ sonor/ imitativ/, cu caracteristici prozodice* (intona⇔ie exclamativ|), *sintactice* (element predicativ regent), *func⇔ionale* (valoare de fraz| global|) ∏i *semantico-pragmatice* (func⇔ie descriptiv| - exprim| în mod indirect ∏i conven⇔ional referen⇔ii)".

Din punctul de vedere al referentului, onomatopeele pot fi împărţite în două mari categorii semantice, respectiv onomatopee care se referă la obiecte, categorie subîmpărţită în alte două categorii, şi anume onomatopee care reproduc sunete şi zgomote naturale (*bum, buf, pleosc, pic, trosc, ţanc, vâj, zdrang*) şi onomatopee care reproduc sunete şi zgomote ale unor obiecte create de om (*cling, hodorog, tic-tac, hâr, ţac, zbâr*), şi onomatopee care se referă la fiinţe. La rândul său, această categorie se subîmparte în onomatopee care se referă la oameni, respectiv onomatopee care reproduc sunete sau zgomote naturale emise de om ca rezultat al unor acţiuni voluntare (*tralala, ghiorţ, pleasc, ptiu, treanca-fleanca*) sau ca reacţii fiziologice spontane (*hâc, sfor, hapciu, pârţ*) şi care redau mişcări (*şontâc, târş, ţac-pac, hâţa, hop*) şi onomatopee care se referă la animale, mamifere şi păsări domestice sau sălbatice (*chiţ, ham, mâr, miau, guiţ, mac, mor*), subîmpărţite în diferite subcategorii în funcţie de referentul lor specific.

O mare parte dintre onomatopee sunt polisemantice (polifuncţionale) numai în categoria din care fac parte. Un exemplu din limba engleză este onomatopeea *bang*, care face parte din prima categorie (onomatopee care se referă la obiecte). În subcategoria onomatopeelor care reproduc sunete şi zgomote naturale, onomatopeea *bang* reproduce sunetul făcut de căderea unui obiect din metal, sunetul făcut de căderea pe o suprafaţă tare, sunetul făcut de ciocnirea unor obiecte sau de lovirea a două obiecte din metal şi sunetul făcut de o lovitură într-un metal sau lemn, iar în subcategoria onomatopeelor care reproduc sunete şi zgomote ale unor obiecte făcute de om, aceasta reproduce sunetul făcut de o tobă, de un ciocan, de o căruţă, de descărcarea unei arme de foc, de deschiderea sau închiderea bruscă a unei uşi etc.

BDD-V620 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:17 UTC)

Trebuie remarcat însă faptul că onomatopeele referitoare la animale nu pot fi polifuncţionale, deşi există unele onomatopee care pot fi considerate sinonime, cu toate că de fapt acestea redau nuanţe ale sunetelor emise de acelaşi referent. Un exemplu în acest sens sunt onomatopeele din limba engleză care redau sunetele scoase de câine: *bow-wow, woof-woof*; *howl, yowl* (urlet); *yap, yelp* (schelălăit); *g-r-r, growl* (mârâit).

În lucrarea "Stylistique comparée du français et de l'anglais" (1977), J.P. Vinay şi J. Darbelnet au descris şapte procedee de traducere care pot fi utilizate pentru a efectua traduceri directe (literale) sau oblice. Dintre acestea, singurul procedeu care poate fi folosit pentru traducerea onomatopeelor este echivalenţa, deoarece acest procedeu presupune numai o identitate de situaţie şi recurge la mijloace stilistice şi structurale complet diferite.

Ex. *Duminicile bâzâiam la strană şi hârşti! câte un colac!* (I. Creangă, "Amintiri din copilărie")

On Sundays we would hum away in the pew and, slap! bang! there was a cake for each of us pinched from the offerings.

(Cartianu, A., Johnston, R. C., "Memories of My Boyhood. Stories and Tales")

Teodora Cristea remarca faptul că, în vederea definirii echivalenţei, lingvistica comparată foloseşte două criterii: "*primul este legat de dimensiunea limbii (echivalenţa situaţiilor enunţiative), al doilea este pur lingvistic (topirea completă a enunţului sursă).*" ("Stratégies de la traduction", 1998:167). Autoarea a operat o distincţie în cadrul echivalenţelor, şi anume echivalenţe *stricto sensu* - în care sunt satisfăcute ambele condiţii (echivalenţa având statutul de procedeu indirect) şi echivalenţe *largo sensu* în care numai condiţia de corespondenţă a situaţiei enunţiative este satisfăcută (procedeu de traducere directă).

Conform autoarei, onomatopeele *"pot fi considerate enunţuri al căror transfer indirect se poate face numai la nivel enunţiativ deoarece traducerea se poate efectua numai plecând de la o percepţie globală în care intervine dimensiunea pragmatică.*" (1998:27). În consecinţă, elementele situaţiei enunţiative, respectiv spaţiul şi timpul comunicării, participanţii la enunţare şi intenţiile enunţiative, au de cele mai multe ori ca rezultat reorganizarea mijloacelor lingvistice folosite.

În concluzie, traducerea onomatopeelor implică punerea în echivalenţă pe de o parte a mesajului (prin interpretarea funcţiei enunţiative descriptive) şi pe de altă parte a formei. În acelaşi timp, caracterul relativ al imitării sunetelor şi zgomotelor naturale sau produse de obiecte sau de fiinţe ridică probleme de natură fonematică.

Punerea în echivalenţă a onomatopeelor din limba română cu cele din limba engleză confirmă şi afirmaţia lui M. Ballard conform căruia "*traducerea este atât literală, când aceasta este potrivită, cât şi prin adaptare, atunci când aceasta este necesară*." ("La traduction à l'université - Recherches et propositions didactiques", 1993:233).

Din punctul de vedere al formei, se constată în primul rând că în ambele limbi există onomatopee cu echivalenţi lexicali identici sau cvasi-identici (adică diferenţiaţi numai printr-un singur fonem), datorită legăturii 'motivate' dintre semnificat şi semnificant, rezultate din perceperea şi reproducerea similară, prin imitare, a aceluiaşi referent, care se pot traduce 'direct', prin echivalenţe *largo sensu.*

Ex. *Şi pornind eu cu demâncarea, numai ce şi aud pupăza cântând: Pu-pu-pup! pu-pu-pup! pu-pu-pup!* (I. Creangă, "Amintiri din copilărie")

BDD-V620 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:17 UTC)

No sooner did I set out with the rations than I heard the hoopoe singing: Poo-poo-poop! Poo-poo-poop! Poo-poo-poop!

(Cartianu, A., Johnston, R. C., "Memories of My Boyhood. Stories and Tales")

Următoarele sunt exemple de onomatopee cu echivalenţi lexicali identici, din prima categorie semantică de onomatopee, respectiv onomatopee care se referă la obiecte:

1. Prima subcategorie - onomatopee care reproduc sunete şi zgomote naturale.
   a) sunete şi zgomote naturale făcute de lovirea a două obiecte din metal
      română: *clanc, bang;* engleză: *clank, bang*;
   b) sunete şi zgomote naturale făcute de despicarea unui corp solid
      română: *crac;* engleză: *crack*;
   c) tipuri de sunete sau zgomote din lume anorganică
      sunete seci şi scurte: română: *clic, crac;* engleză: *click, crack*;
      sunete înăbuşite: română: *bum;* engleză: *boom*;
2. A doua subcategorie - onomatopee care reproduc sunete şi zgomote ale unor obiecte create de om
   a) sunete şi zgomote produse de diferite instrumente
      ceas: română: *tic, tic-tac;* engleză: *tick, ticktack*;
      tobă sau armă de foc, tun: română: *bum;* engleză: *boom*;
      clopote mari: română: *bong;* engleză: *bong*;
      locomotivă: română: *puf;* engleză: *puff*;

Din a doua categorie semantică de onomatopee, respectiv onomatopee care se referă la fiinţe, a treia subcategorie care se referă la animale, se pot oferi următoarele exemple:

1. Subcategoria – onomatopee care redau sunete emise de mamifere
   a) sunete produse de mamifere domestice
      pisică: română: *miau;* engleză: *mew, miaou, miaow*;
      măgar: română: *iha*; engleză: *hee-haw*;
   b) sunete produse de mamifere sălbatice
      şarpe: română: *ss*; engleză: *hiss*;
2. Subcategoria – onomatopee care redau sunete emise de păsări
   a) sunete produse de păsări sălbatice
      cuc: română: *cucu*; engleză: *cuckoo*;
      pupăză: română: *pu-pu-pup*; engleză: *poo-poo-poop*;

Aşa cum am menţionat mai sus, în ambele limbi există şi onomatopee cu echivalenţi lexicali cvasi-identici, cum ar fi următoarele onomatopee din prima categorie semantică, respectiv onomatopee care se referă la obiecte, a doua subcategorie - onomatopee care reproduc sunete şi zgomote ale unor obiecte create de om:

   a) onomatopee care reproduc sunetele produse de clopote mari
      română: *bang, clanc, dang, ting, tong;* engleză: *clang, ding, dong*;
   b) onomatopee care reproduc sunetele produse de clopote mici
      română: *cling, tilinc;* engleză: *clink, tinkle*;

Şi unele onomatopee din a doua categorie semantică, respectiv onomatopee referitoare la fiinţe, prima subcategorie de onomatopee referitoare la oameni, unele reacţii fiziologice spontane au echivalenţi cvasi-identici în română şi în engleză:

sughiţul: română: *hâc, hec;* engleză: *hic*;

BDD-V620 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:17 UTC)

strănutul: română: *hapciu;* engleză: *hachoo*;

În cazul celor mai multe onomatopee, referenţii sunt exprimaţi în cele două limbi în cauză prin semnificanţi a căror reprezentare lingvistică este complet diferită, iar traducerea se face prin echivalenţe *stricto sensu*. În următorul exemplu pentru onomatopeea românească *zvârr* fie s-a folosit un verb englezesc de origine onomatopeică (*to whizz*), fie s-au folosit mijloace structurale complet diferite:

Ex. *Noi, atunci, am pârlit-o la fugă. Iar el zvârr! cu o scurtătură în urma noastră,*

(I. Creangă, "Amintiri din copilărie")

Thereupon we took to our heels followed by the priest with a cudgel hard on us;

(Cartianu, A., Johnston, R. C., "Memories of My Boyhood. Stories and Tales")

Dacă vede ea şi vede că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine,

(I. Creangă, "Amintiri din copilărie")

When she saw that I would not budge, two or three clods of earth came whizzing through the air at me, (Cartianu, A., Johnston, R. C., "Memories of My Boyhood. Stories and Tales")

În următorul exemplu, pentru onomatopeele *zbârr* şi *haţ* s-au folosit în limba engleză un substantiv, respectiv un verb:

Ex. *Pupăza zbârr! pe-o dugheană şi, după ce se mai odihneşte puţin îşi ia apoi zborul spre Humuleşti ... Eu atunci haţ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească pasărea.*

(I. Creangă, "Amintiri din copilărie")

The hoopoe with a whirr of its wings landed on a roof of a booth and, having taken a short rest , flew off to Humuleşti ... I then clutched at the old man's coat to make him pay for the bird.

(Cartianu, A., Johnston, R. C., "Memories of My Boyhood. Stories and Tales")

Trebuie remarcat de asemenea că onomatopeele care conţin sunete specifice fiecărei limbi, şi implicit notările lor grafice, de exemplu sunetul englezesc notat grafic prin [th] sau sunetele româneşti notate prin [â] şi [ă], care nu pot fi echivalate, afectează punerea în relaţie a onomatopeelor din aceste două limbi.

Ex. *Hârţi! încolo, scârţi! încolo, carul se da înapoi.* (I. Creangă, "Dănilă Prepeleac")

Moş Nichifor îşi aprinde luleaua ... şi pâc, pâc! pâc, pâc! din lulea.

(I. Creangă, "Moş Nichifor Coţcariul")

Atunci lupul nostru începe a mânca hîlpov; şi gogîlţ, gogîlţ, gogîlţ, îi mergeau sarmalele întregi pe gât. (I.Creangă, "Capra cu trei iezi")

În concluzie, baza punerii în corespondenţă de natură funcţional pragmatică - funcţia descriptivă a onomatopeelor - permite echivalarea lor într-un context dat şi efectuarea traducerilor acestora. Examinarea inventarului de onomatopee al celor două limbi abordate în lucrarea de faţă evidenţiază faptul că limba română posedă nu numai un inventar mult mai bogat, ci şi mai diferenţiat pe referenţi (sursa sunetului sau a zgomotului) în comparaţie cu limba engleză.

Ex. Onomatopee care redau sunete şi zgomote naturale, şi anume contactul între obiecte solide şi lichide - căderea (azvârlirea, rostogolirea) în apă:

română: *hududâşt, ţâp, ulduc* (a unui obiect sau corp); *leap, pleosc* (a unui obiect sau corp moale); *bâldâbâc, huştiuliuc, huzdup, plist, ştiobâlc, ştiuldic, tâlbâc* (a unui obiectsau corp greu); *liop* (căderea unui obiect sau corp ud pe un loc ud sau alunecos);

engleză: *flip, flop, splash*;

BDD-V620 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:17 UTC)

Prin urmare, punerea în corespondenţă a onomatopeelor celor două limbi va fi mai exactă în română decât în engleză. În limba engleză, de cele mai multe ori sunetul sau zgomotul respectiv nu va putea fi pus în echivalenţă cu un semnificant cu caracter imitativ, ci numai printr-o parafrază descriptivă de tipul: X a emis un sunet, sau zgomotul produs de X, apelând mai mult la echivalenţele *stricto sensu* decât la cele *largo sensu* şi recurgând la scindări.

Bibliografie

Avram, M., *Gramatica pentru toţi*, Humanitas, Bucureşti, 1997
Ballard, M., *La traduction à l'université - Recherches et propositions didactiques*, Presses Universitaires de Lille, Lille, 1993
Cartianu, A., Johnston, R. C., *Memories of My Boyhood. Stories and Tales*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978
Coteanu, I., *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1982
Creangă, I., *Poveşti, Amintiri, Povestiri,* Editura pentru Literatură, BPT, Bucureşti, 1967
Cristea, T., *Stratégies de la traduction*, Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 1998
Dominte, C., *Interjecţia şi onomatopeea în limba română*, în "Limba şi literatura română", Anul XX, nr. 1-2, AUB, 1971, pag. 165-193
Hristea, T., *Sinteze de limba română*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981
Iordan, I., *Limba română contemporană*, Editura Ministerului Învăţământului, Bucureşti, 1956
Jespersen, O., *Language- Its Nature, Development and Origin*, George Allen & Unwin Ltd, London, 1959
Levițchi, L., *Gramatica limbii engleze*, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1958
Levițchi, L., *Limba engleză contemporană - Morfologie*, Ed.Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970
Sfetea, R., *Onomatopeea şi simbolismul fonetic*, Editura Universitară "Carol Davila", Bucureşti, 2005
Thorne, S., *Advanced English Language*, Macmillan, 1997
Vinay, J. P., Darbelnet, J., *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Didier, Paris, 1977

BDD-V620 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:17 UTC)